

Att bemöta ett argument för skepticis- men är inte att bevisa att denna är falsk

Min artikel i Läkartidningen 6/00 (sidorna 593-7) handlar om Flecks genealogiska argument och frågan om detta är ett korrekt argument eller ej. Eftersom Liliequist förefaller ha missuppfattat både argumentet och mitt bemötande av det kommer här en kort sammanfattning.

Enligt Fleck visar vetenskapshistoriska studier att det ofta finns ett intimt utvecklingssamband mellan gårdagens förkastade och dagens accepterade vetenskap. Den nya vetenskapen suger intellektuell näring ur den gamla. Utan det gamla skulle det nya aldrig sett dagens ljus.

Ett vetenskapsteoretiskt problem

Här uppstår ett vetenskapsteoretiskt problem. Gårdagens teorier överges ju på grund av att de saknar verklighetskontakt. Hur kan en ny teori med verklighetskontakt utvecklas ur en gammal utan sådan kontakt? Enligt Fleck är detta omöjligt. Om gårdagens vetenskap är utan verklighetsförankring måste även dagens vetenskap vara detta.

Detta är, i grova drag, det genealogiska argumentet. Det har upptäckts och använts av Fleck (inte, som Liliequist påstår, av Platon, Menon eller mig). Enligt Fleck visar det att vetenskapliga teorier inte beskriver sanna och välgrundade övertygelser utan att de är ett slags sociala konstruktioner. Det genealogiska argumentet är med andra ord ett argument *för* skepticism och inte (som Liliequist tycks tro) emot.

Bristande verklighetskontakt inte detsamma som falskhet

Min kritik av det genealogiska argumentet riktar sig mot den premiss som säger att förkastad vetenskap saknar

verklighetskontakt. Det är nödvändigt att skilja mellan verklighetskontakt och falskhet. Kognitiv kontakt med ett visst kunskapsobjekt uppstår när forskaren beträder en viss plattform, medan sanna eller falska, grundade eller ogrundade omdömen om objektet först kan uppstå därefter. Det är fullt möjligt att ha kontakt med ett visst kunskapsobjekt, men ändå fälla falska eller ogrundade omdömen om detta.

Hade fel, men också rätt

Det förhållandet att många äldre vetenskapliga teorier idag har förkastats, t ex Columbus' tro att han hade upptäckt en ny del av Indien eller de medeltida läkarnas tro att syfilis orsakades av en viss astrologisk konstellation, utsluter inte att dessa gamla och falska övertygelser uppstod i samband med att man beträdde plattformar och fick en första kognitiv kontakt med tidigare okända kunskapsobjekt. Sanna och välgrundade omdömen om dessa kunskapsobjekt uppkom först långt senare när verklighetskontakten med dem fördjupats genom att nya plattformar adderats till de gamla.

Var och är vetenskapen verklighetsförankrad?

Om detta är riktigt kan både gårdagens och dagens vetenskap vara verklighetsförankrade, och den premiss som Fleck använder sig av i det genealogiska argumentet vara falsk.

Det som direkt pekar på att så är fallet är att dessa gamla teorier inte är nonsenssatser utan verklighetsförankring, men meningsfulla men falska påståenden om Amerika respektive sjukdomen syfilis. Indirekt bestyrks det av att vi faktiskt uppfattar Columbus och de medeltida läkarna som upptäckarna av Amerika respektive sjukdomen syfilis.

Kritik mot en av premisserna i det genealogiska argumentet

Jag försöker i min artikel inte visa att skepticismen som sådan är falsk eller meningslös. Det finns många välkända argument för skepticismen vid sidan om det genealogiska argumentet. Min kritik riktar sig endast mot en av premisserna i Flecks genealogiska argument.

”Min kritik av det genealogiska argumentet riktar sig mot den premiss som säger att förkastad vetenskap saknar verklighetskontakt. Det är nödvändigt att skilja mellan verklighetskontakt och falskhet. Kognitiv kontakt med ett visst kunskapsobjekt uppstår när forskaren beträder en viss plattform medan sanna eller falska, grundade eller ogrundade omdömen om objektet först kan uppstå därefter. Det är fullt möjligt att ha kontakt med ett visst kunskapsobjekt, men ändå fälla falska eller ogrundade omdömen om detta.”

Min kritik bygger inte heller på några godtyckliga dogmer, utan består väsentligen i påpekandet att om plattformshypotesen är riktig (en tills vidare öppen fråga) är den förutsatta premisen falsk och det genealogiska argumentet felaktigt. Det är detta som Fleck förbisett. •

Författare

MARTIN EDMAN

professor, institutionen för filosofi och vetenskapsteori, Umeå universitet.